

K

KS (Kaposi's sarcoma) - Aina ya kansa, inayopatikana hasa kwa watu walioambukizwa virusi vya ukimwi hastalarinda görülen bir tür kanser

L

Labia - Mdomo
Late diagnosis - Kugundua ugonjwa kwa kuchelewa
Lesbian - Mwanamke anayemtamani au kufanya mapenzi na mwanamke mwingine
Lesion - Mchubuko, au vidonda
LFTs (Liver Function Tests) - Vipimo vya kuchunguza ufanyajikazi wa INI
Libido - Nguvu za, au mahitaji ya kufanya mapenzi
Lipoatrophy - Mgawanyo usiyo sawa wa mafuta mwilini kunakofanya mwili kubadilika kimaumbile
Liver biopsy - Kupima ini kwa kuchukua na kupeleka maabara sehemu ndogo ya ini
Living positively - Kuishi kwa matumaini
Lubricant - Majimaji ya kufanya sehemu iwe na unyevunyevu
Lymph node - Tezi
Lymphadenopathy - Kuvimba tezi
Lymphocyte - Aina ya chembe hai nyeupe, ambazo husaidia mwili kupambana na magonjwa

M

MAC (Mycobacterium Avium Complex) - Ugonjwa nyemelezi ambapo huweza kutokea kipindi cha ukimwi
Mantoux test - Kipimo cha kuchunguza kwamba mtu aliwahi kuambukizwa kifua kikuu
Marginalised groups - Kundi lililobaguliwa, au kutengwa
Masturbation - Kupiga punyeto
Medication - Dawa
Meningitis - Uti wa mgongo (ugonjwa)
Menstruation - Hedhi (damu ya kila mwezi kwa wanawake)
Mental health - Afya ya akili
Methamphetamine - Dawa ya kulevya, ambayo wanaweza kunywa, kujichoma, au kuvuta
MDR (Multidrug Resistant Tuberculosis) - Kifua kikuu, ambacho ni kigumu kutibu, au hakiponi kwa dawa zilizopo
Midwife - Mwanamke mkunga (muuguzi aliyesomea kusaidia wanawake waliyo na mimba, au wakati wa kuzaa)
Molluscum contagiosum - Aina ya ugonjwa wa ngozi unaosababishwa na virusi, unakua kama uvimbe mviringo kwenye ngozi, na huambukiza kwa kugusana na sehemu iliyoambukizwa

M - continued

M - continued
M - continued
Monotherapy - Kutibu kwa kutumia dawa moja
MSM - Wanaume wanaofanya mapenzi na wanaume wengine
Mucosa - Tishu inayofunika sehemu za mwili, hasa pale penye unyevunyevu
Mucus - Kamasi (ute unatengenezwa na seli zinazofunika sehemu za ndani za mwili)
Mutation - Mabadiliko katika mfumo wa jeni

N

Needle exchange - Sehemu ya kupata sindano mpya, na kutupa ile uliyoyitumia
Neovagina - Uke uliotengenezwa kwa upasuaji
Neutrophils - Aina ya chembehai nyeupe, ambazo zinasaidia katika kupambana na magonjwa
Non-compliance - Kutochukua dawa kama ulivyoieleza
Non-penetrative sex - Kufanya mapenzi bila kuingiliana
NSU (non-specific urethritis) - Uvimbe kwenye mrija wa mkojo bila sababu maalumu, baad ya vipimo vy kutosha
Non-penetrative sex - Kufanya mapenzi bila kuingiliana
NSU (non-specific urethritis) - Uvimbe kwenye mrija wa mkojo bila sababu maalumu, baad ya vipimo vy kutosha

O

Obstetrician - Mtalamu wa magonjwa ya kipindi cha mimba
Oncologist - Mtalamu wa magonjwa yanayoleta uvimbe (kansu na matibabu yake)
Opiate replacement therapy - Dawa zitumikazo kusaidia mtu aliyezoea dawa za kulevya kama "heroin" ili aache
Opportunistic infection - Magonjwa nyemelezi
Oral contraceptive - Vidonge vya kuzuia mimba
Oral health - Afya ya kinywa
Oral sex - Ngono ya mdomoni
Orgasm - Kufikia kilele (mshindo)

P

Pap smear - Kipimo cha kuchunguza mwanamke kuhusu sarakani (kansu) ya mlango wa kizazi
Partner notification - Kumfuatilia mwenzi, wa mgonjwa wa magonjwa ya zinaa
PCP (pneumocystis pneumonia) - Aina ya nimonia wanayoyipata watu walioambukizwa na kuugua ukimwi
PCR (polymerase chain reaction) - Utalaamu wa kukuza DNA, RNA, vya virusi au bakteria ili viweze kupimwa vikiwa vingi na vikubwa
Peer support - Msaada toka kwa watu waliopata matatizo kama mgonjwa aliyonayo

BBV/STI Glossary SWAHILI

Commonly used terms relating to sexual health and blood-borne viruses

A

Abortion - Mimba kutoka au kutolewa
Abnormality - Kutokua kawaida
Abstinence - Kupinga, kuacha kwa hiari
Acute infection - Uambukizo mkali
Adolescence - Ujana (kipindi cha ukuaji na mabadiliko kimwili, na kiakili kati ya kubalehe na utu uzima)
AFP (Alpha-fetoprotein) - Kipimo kinachoonyesha uwezekano wa ugonjwa unaoua seli za ini au kansu ya ini
AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome) - UKIMWI (upungufu wa kinga mwilini)
Alcohol dependence - Kutegemea au kutawaliwa na pombe
ALT (Alanine aminotransferase) - Kimeng'anya kinachotengenezwa na Ini, ambacho huashilia ugonjwa au kuharibika kwa ini kunaendelea
Amphetamine - Dawa ya kulevya inayochangamsha
Anaemia - Upungufu wa damu
Analgesics - Dawa za kutibu au kupunguza maumivu
Anal sex - Kujamiana kupitia kwenye mkundu
Antibiotic - Kiuavijasumu, dawa za kuua wadudu ila hazitibu virusi vya ukimwi
Antibody - Asikali wa mwili, wanatengenezwa na mwili baada ya chanjo au ugonjwa
Antibody test - Kipimo cha kuchunguza kama mtu aliambukizwa na ugonjwa wowote
Antigen - Kitu chochote, kama virusi, bakteria, na vingine ambavyo vinaweza kufanya mwili utengeneze asikali wa mwili
Anti-Hbe - Asikali wa mwili wanaopigana na uambukizo wa virusi vianavyosababisha ugonjwa wa ini aina ya B
Antibody to hepatitis C - Asikali wa mwili wanaopigana na uambukizo wa virusi vianavyosababisha ugonjwa wa ini aina ya C
Antibody to HIV - Asikali wanaotengenezwa na mwili ili kupigana na virusi vya Ukimwi
Antiretroviral drug - Dawa za kurefusha maisha, kupunguza makalia ya VVU na kuchelewesha UKIMWI
Antiviral therapy - Dawa za kutibu magonjwa yasababishwayo na virusi kama, ugonjwa wa ini
ART (Antiretroviral Therapy) - Aina za dawa zinazotumika katika kutibu virusi vya Ukimwi, ili kupunguza makali yake na kuchelewesha kipindi cha Ukimwi
Ascites - Madhara yatokanayo na ugonjwa sugu wa ini, au nyingine amabapo maji hukusanyika na kujaa tumboni
Asymptomatic - Bila dalili, mtu anaweza akawa na ugonjwa bila kuona au kuhisi kitu chochote kisicho cha kawaida

B

Bacterial infections - uambukizo wa bacteria. Unao-tibika kwa kutumia viuavijisumu (antibiotiki)
BV (Bacterial vaginosis) - Uambukizo wa sehemu za siri za kike, ambapo kunakua na kutoka uchafu usiyo wa kawaida
Balanitis - Uambukizo wa kichwa cha ume, mboo,
BBV (Blood-Borne Virus) - Aina ya virusi ambavyo huambukiza kwa kukutana na damu, au majimaji ya mgonjwa
Beats - Sehemu ambapo makahaba hupatikana
Birth defects - Kuzaliwa na kasoro, au tatizo kimaumbile
Bisexual - Mtu anayevutiwa au kufanya mapenzi na watu wa jinsia zote (wanaume na wanawake)
Blood to blood - Damu kwa damu (pale ambapo damu hukutana na kuingia kwenye mkondo wa damu ya mtu mwingine.)
Blood transfusions - Kupewa damu
Body fluids - Maji maji ya mwili
Body piercing - Kutoboa mwili
Brothel - Danguro (sehemu ambapo biashara ya ukahaba hupatikana, hapa Victoria inakuabalika kisheria)
BSL (Blood Sugar Level) - Kipimo cha sukari kwenye damu

C

Caesarean section (C-section) - Kuzaa kwa kupa-suliwa
CALD - Lugha na tamaduni tofauti
Cannabis - Bangi (dawa ya kulevya ya kuvuta)
CT/CAT scan - Kipimo maalumu cha eksirei (X-ray), chenye uwezo wa kuonyesha sehemu za ndani za viungo
Cell - Seli
CD4 cell - Aina ya chembechembe nyeupe (lymphocytes) ambazo zinahitajika kupigana na magonjwa
Casual sex - Kufanya mapenzi nje ya ndoa
Cervical cancer - Sarakani ya mlango wa kizazi (kansu)
Cervicitis - uvimbe wa mlango wa kizazi, amabko kunaweza kuwashilia kuwepo kwa magonjwa ya zinaa
Chancere - Kidonda cha Kaswende, ambacho hakiumi, sehemu za siri
Chancroid - Ugonjwa wa ngono, amabao unasababisha vidonda sehemu za siri
Chlamydia - Klamidia (ugonjwa wa zinaa), hauonyeshi dalili mara nyingi
Chronic - Ugonjwa unaokuwepo zaidi ya miezi 6, au maisha
Chronic HBV or HCV infection - Uambukizo sugu, (usiyopona) wa ini
Circumcision - Tohara
Cirrhosis of the liver - Uginjwa wa ini ambapo seli za ini huharibika
Clearance - Kupona uambukizo uliokuepo mda mrefu
Clinical trials - Utafiti juu ya nguvu za dawa, kwa kutumia watu wanaohiari
Clitoris - Kinembe

Closeted - Kuwa shoga au msenge bila ya familia au marafiki kujua
CMV (cytomegalovirus) - Aina ya virusi vinavyoweza kusababisha magonjwa nyemelezi kwa wagonjwa wa Ukimwi
Cocaine - Kuwa shoga au msenge bila ya familia au marafiki kujua
Coercion - Kulazimisha, kutumia nguvu
Cognitive impairment - Kuharibika kiakili
Coinfection - Uambukizo wa magonjwa mawili au zaidi kwa mtu mmoja
Coitus Interruptus - Kuchomoa ume, mboo, toka ukeni, au mdomoni, kwa makusudi kabla ya kushusha
Cold sores - Vidonda vya homa mdomoni
Combination therapy - Kutibu magonjwa makali, au sugu, kwa kutumia dawa zaidi ya moja
Complementary medicine - Matibabu ya ziada (kama matibabu ya aili)
Condom (male) - Kondomu ya kiume
Condom (female) - Kondomu ya kike
Confidentiality - Usiri
Consent - Hiari
Contraception - Kuzuia mimba
Counseling - Ushauri nasaha

D

Dam - Kizibo kilichotengenezwa kwa ulimbo wa mpira, cha kufunika aidha uke, au mkundu wakati wa kufanya mapenzi kwa mdomo
Dementia - Hali ya upungufu wa uwezo wa akili wa kufikiria, kukumbuka, kutambua
Dependence - Kuzoea au kutegemea
Depression - Kunyong'onyea (ugonjwa mkali wenye dalili za kimwili na kisaikolojia)
Dermatitis - Ugonjwa wa ngozi
Detectable viral load - Uingi wa virusi vinavyoweza kuchunguzwa kwa kupima damu
DHS (Department of Human Services) - Idara ya huduma za binadamu (huduma ya afya, huduma za kijamii)
Diagnosis - Ugonjwa (maamuzi ya daktari kuhusu tatizo la mgonjwa)
Diarrhoea - Kuharisha
Dietician - Mtu aliesomea lishe.
Disclosure - Kufichua, kutoboa siri.
Discrimination - Ubaguzi
DNA - DNA (mkusanyiko wa vinasabajeni, DNA inawezesha vitu vyote vyenye uhai, kuishi)
DNA test - Kipimo cha kuangalia kuwepo kwa virusi Fulani, au bacteria, kwa kupima DNA ya wadudu hao
Donor - Mtoaji, au mfadhiri
Douche - Kusuuza kwa maji au kitu kingine katika Kusafisha uke au mkundu
Drink spiking - Kuwekea mtu dawa ya kuleweshwa kwenye kinywaji, bila ya ridhaa, au kujua kwa mywaji
Drug (illicit) - Madawa yasiyokubalika kisheria
Drug (medications) - Dawa zinazotumika kutibu magonjwa

Drug dependence - Kutegemea dawa
Drug interaction - Mwingiliano wa madawa mwilini.
Drug reaction - Madhara yatokanayo na dawa iliyochukuliwa kwa vipimo vinavyokubalika
Drug resistance - Kushindwa kwa dawa kutibu magonjwa ambayo dawa hiyo ilikua ikitibu
Drug tolerance - Mwili kuzoea dawa
Dual protection - Kinga mbili (mfano: kondomu, kinga dhidi ya mimba na Virusii Vya ukimwi)

E

Early diagnosis - Kugundua ugonjwa mapema
Ejaculation - Kushusha (mwanume kumwaga shahawa)
Emergency contraception - Kuingia mimba kwa dharura
Erection - Kusimamisha wima (mwanaume)
Escort - Kahaba (malaya) anaesindikiza mtu au anaekuja nyumbani akiitwa.
Ecstasy - Dawa za kusisimua au kuchangamsha
Encephalopathy - Hali ya ubongo, ambapo mtu hawezi kufikiria au kutoa sababu, inayosababishwa na gonjwa la ini au Ukimwi
Exposure - Kuwa kwenye mazingira yanayoweza kuambukiza ugonjwa

F

Faeces - Mavi, kinyesi
Fasting - Kutokula (kufunga, swaumu)
Fertility - Uwezo wa kuzaa
Fibroscan - Kipimo cha kuchunguza uvimbe hafifu kwenye ini (kinaweza kutumika badala ya uchunguzi wa tishu ya ini)
Fibrosis - Mkusanyiko wa kiwango kikubwa cha tishu za nyuzinyuzi
Fibrosis score - Uchunguzi wa kiwango cha tishu nyuzinyuzi kwenye ini, ambacho kinatoa namba kati ya 0-4, 0 ikiwa hakuna sehemu iliyoharibika, na 4 ikiwa ni kuharibika kukubwa (cirrhosis)
Filter - Chujio (kazi inayofanyika na ini, Kutoa sumu kwenye damu)
Flare - Ongezeko la mashambulizi ya virusi kwenye ini
Foreplay - Kunyegezana kabla ya kufanya mapenzi (kuchezeana miili kabla ya kuanza mapenzi)
Fornication - Uzinzi
Formula feeding - Kulisha mtoto kwa maziwa ya unga (kutumia mpira)
Fungus - Fangasi (wadudu wanaosababisha magonjwa)

G

Gastroenterologist - Daktari aliyesomea mgonjwa (tumboni) ya njia za chakula
Gay - Mwanaume anayemtamani au kufanya mapenzi na mwanaume mwingine
Gender - Jinsia
Gender identity - Kujitambua kijinsia
Genital herpes - Malengelenge (vidonda vinavyo-ouma sehemu za siri na mlango wa kizazi)

Genital discharge - Uchafu unaotoka sehemu za siri (kwenye viungo vya uzazi)
GUD (genital ulcer) - Vidonda kwenye sehemu sa siri
Genital warts - Chunjua, sugu, ambavyo vinakua sehemu za siri
Genitals - Viungo vya uzazi
Genotype - Mfumojeni
Glans penis - Kichwa cha ume
Gonorrhoea - Kisonono
Gynaecologist - Daktari aliyesomea magonjwa ya kinamama.

H

HAART (Highly Active Antiretroviral Therapy - Muungano wa dawa tatu, au zaidi, katika kupunguza ukali wa virusi vya ukimwi
Haemoglobin - Aina ya protini ndani ya chembehai nyekundu, ambayo inabeba Oksijeni tunapopumua
Haemophilia - Ugonjwa wa kurithi, inaoambatana na kuvuja damu ovyo panapokuwepo mchubuko au mkwaruzo kwenye, au ndani ya mwili
Harm reduction - Kupunguza hatari ya kuumia au madhara ya vitendo
Health Undertaking - Ahadi ya afya, Watu wanaokuja Australia wakiwa na matatizo ya kiafya, kuendelea na vipimo wafikapo nchini hapa
Heart disease - Magonjwa ya moyo
Hepatitis B core antibody - Aina ya asikali wa mwili ambao wanakuepo katika damu ya mtu yeyote aliewahi kuambukizwa virusi vinavyosababisha ugonjwa wa Ini aina B
Hepatitis B e antigen - Kipimo kianachoonyesha kuzaliana kwa wadudu wanaosababisha ugonjwa wa Ini aina B
Hepatitis B surface antibody - Kipimo cha kuangalia kama mtu alipata ugonjwa wa au chanjo dhidi ya ugonjwa wa ini aina B
HCC (Hepatocellular Carcinoma) - Kansa au sarakani ya INI
Hepatitis - Ugonjwa wa ini
HAV (Hepatitis A virus) - Aina ya virusi vinavyosababisha ugonjwa wa Ini Hepatitis B vaccine - Chanjo dhidi ya ugonjwa wa ini aina B
Hepatitis B Immunoglobulin - Dawa itokanayo na damu ambayo ina asikali wa kupambana na ugonjwa wa ini aina B. wanapewa watoto wachanga waliowekwa kwenye mazingira ya kuwaambukiza
HBV (Hepatitis B virus) - Virusii vinavyosababisha ugonjwa wa ini aina B
HCV (Hepatitis C virus) - Virusii vinavyosababisha ugonjwa wa ini aina C
HDV (Hepatitis D virus) - Virusii vinavyosababisha ugonjwa wa ini aina D
HEV (Hepatitis E virus) - Virusii vinavyosababisha ugonjwa wa ini aina E
Hepatologist - Mtaalamu wa magonjwa ya ini
Heroin - Dawa ya kulevya inayopunguza maumivu na kuleta hali ya furaha
HSV (Herpes Simplex Virus) - Virusii vinavyosababisha vipete au vidonda vinavyouma sana
Herpes Zoster (Shingles) - Mkanda wa jeshi
Heterosexual - Mtu anayemtamani au kufanya mapenzi na mtu wa jinsia tofauti

High risk practices - Vitendo hatarishi
HIV (Human Immunodeficiency Virus) - Virusii vinavyosababisha ugonjwa wa UKIMWI
HIV antibody - Asikali wanapambana na uwambukizo wa Virusii vya ukimwi
HIV test - Kipimo cha kuchunguza kama mtu ameshaambukizwa virusii vya ukimwi au baado
Homophobia - Hari ya kuogopa au kuchukia watu wanaofanya mapenzi wakiwa jinsia moja
Homosexual - Watu wanaofanya mapenzi au kutamani watu wa jinsia yao
Hormonal contraception - Kuzuia mimba kwa kutumia vidonge, sindano, vyenye homoni.
HPV (Human Papilloma Virus) - Aina ya virusii vinavyosababisha chunjua au sugu kwenye mwili, vinaweza kuambuka na kuleta chunjua sehemu za siri
HSV (Herpes Simplex Virus) - Virusii vinavyosababisha vipete au vidonda viavyouma.
Hyperlipidemia - Kuwa na kiasi kikubwa cha mafuta, hali ambayo inaongeza hatari ya kuugua magonjwa kama ya moyo

I

Immune Reconstitution Syndrome - Hali inayoweza kutokea baada ya kuanza kutumia dawa za kurefusha maisha, ambapo mwili huanza kupambana na magonjwa nyemelezi kwa kasi, ambavyo vinapelekea kuugua
Immune system - Mfumo wa kinga ya mwili
Immundeficiency - Upungufu wa kinga kutokana na magonjwa, dawa
Immunosuppressed - Mtu aliepingukiwa kinga ya mwili
Inderminate test result - Majibu ambayo si hasi au chanya, ambayo yanahitaji kurudiwa au kupimwa kwa kipimo kingine
Infection control - Kuzuia magonjwa, kwa kuchukulia chochote kitokanacho na damu, au majimaji ya mwili kama chanzo cha maambukizo
Infectious diseases - Magonjwa yanayoambukiza
Infectious Diseases Physician - Mtaalamu wa magonjwa yanayoambukiza
Impotence - Kutosimamisha (mwanaume)
Infectious, infectiousness - Kuambukiza
Infertility - Kushindwa kuzaa
Inflammation - Uvimbe wenye kuuma, na uwekundu
Informed consent - Kuhari baada ya kuelezwa, au kueleweshwa.
Inject - Kuchoma sindano
Injecting equipment - Vifaa vya kuchomea sindano
IDU (injecting drug user) - Mtumiaji wa dawa za kulevya za sindano
Insertive partner - Mwenzi anaingiza (katika kufanya mapenzi), mdomoni au ukeni, mkunduni
Interferon - Aina ya protini iliyotengenezwa ili kutibu magonjwa kadhaa
Intersex - Mtu mwenye tabia au sifa za kimaumbile za jinsia zote mbili
IUD (intrauterine device) - Kitanzi (mojawapo ya njia za kuzuia mimba)
Itchy - Vyenye kuwasha

Penetrative sex - Kufanya mapenzi kwa kuingilana
PEP (Post-Exposure Prophylaxis) - Dawa zinazotolewa kuzuia magonjwa, baada ya mtu kuwa kwenye mazingira yanayoweza kuambukiza
Perinatal transmission - Uambukizo kipindi cha kuzaa au kunyonyesha
Peripheral neuropathy - Ugonjwa wa mishipa ya fahamu
Pharmacotherapy - Kutengeneza dawa zinazofanana na dawa za kawaida, ila zikiwa na kazi tofauti
Pharmacist - Mtaalamu wa kutengenza na Kutoa dawa
Physiotherapist - Mtaalamu wa tiba ya viungo kwa kutumia mazoezi
PID (Pelvic Inflammatory Disease) - Ugonjwa wa viungo vya uzazi kwa wanawake
Positive status - Kuwa na majibu ya chanya kwa kipimo cha ugonjwa fulani
Pre-test counselling - Ushauri nasaha ya kabla ya vipimo
Prevention - Kinga kabla ya kuugua
Proctitis - Uvimbe, uambukizo kwenye ngozi ya mkunduni
Prophylaxis - Matibabu yanayotolewa ili kuzuia ugonjwa kutokea
Psychosocial support - Msaada wa kisaikolojia (kimawazo na kijamii)
Protected sex - Kufanya mapenzi kwa kutumia kondomu
Psoriasis - Ugonjwa wa ngozi
Psychiatrist - Daktari aliyesomea magonjwa ya akili
Psychologist - Mtaalamu wa Kutibu magonjwa ya akili kwa kutoa ushuri nasaha
Psychosocial support - Msaada wa kisaikolojia (kimawazo na kijamii)
Pubic area - Sehemu za siri kwenye kinena
Pubic lice - Chawa wa kinena

Q

Quantiferon - Kipimo cha damu cha kuchunguza kama mtu aliwahi kuambukizwa kifua kikuu, hutumika badala ya "mantoux test"

R

Rape - Ubakaji
Rash - Vipele vidogo kwenye ngozi
Reactivation - Pale ambapo virusi vinarudi
Receptive partner - Mwenzi anayepokea
Rectum - Rektamu (puru)
RBC (red blood cell) - Chembehai nyekundu
Relapse - Kuona tena dalili za ugonjwa uliofikiriwa kua umepona
Reproductive health - Afya ya uzazi
Reproductive organs - Viungo vya uzazi
Resistance - Kukhaidi (bacteria au virusi ambavyo havisikii dawa fulani)
Respite care - Huduma inayotolewa ili mtu anayemuugua mwanafamilia apate kupumzika kwa muda mfupi
Ribavirin - Aina ya dawa inayotumika pamoja na nyingine kutibu ugonjwa wa ini aina C
Risk factor - Vihatarishi (vitu ambavyo vinaweza kua vimechangia ili mtu apate tatizo fulani)
RNA - Mkusanyiko wa vinasaba ambavyo ndio muongozo wa mipangilio ya maisha yoyote yale
Rough sex - Kufanya ngono kwa fujo

Safe injecting - Kuchoma sindano kwa kutumia usafi unotakiwa
Safe sex - Ngono salama
Same-sex attraction - Kuvutiwa na mtu wa jinsia kama yako
Scabies - Upele (ukurutu)
Scarification - Kukata mwili ili kusababisha makovu, makusudi
Section 100 drugs - Dawa maalumu zinazoandikwa na madaktari waliyozisomea na kusajiliwa, ziko kwenye kundi la zile zinazotibu virusi
Self-care - Kujihudumia, kujijali
Semen - Shahawa
Seroconversion - Kipindi ambacho mtu akipimwa anaonyesha uambukizo, baada ya kipindi cha dirisha.
Serodiscordant - Pale ambapo mmoja katika wenzi anakua na majibu yanayoonyesha uambukizo, wakati mwingine anaonyesha hajaambukizwa
Serology - Upimaji wa damu kutafuta magonjwa
Sex - Jinsi (mke au mme)
Sexual intercourse - Kufanya mapenzi
Sex toys - Vitu vya kuchezea vitumikavyo kujifurahisha kingono
Sex work - Biashara ya ngono
Sex Worker - Kahaba (mtu anayefanya biashara ya ngono)
Sexual debut - Kufanya ngono, mapenzi mara ya kwanza
Sexual health - Afya ya ngono
Sexual orientation - Mwelekeo wa kijinsia
Sexuality - Ujinsia (tabia kuhusu mvuto, uamshaji wa ashiki)
Sexually adventurous - Mjasiri katika mambo ya ngono

Produced by:

Multicultural Health & Support Service
 Centre for Culture, Ethnicity & Health

multicultural health
& support service

Available online at www.ceh.org.au/bbv glossary

(03) 9342 9700 | enquiries@ceh.org.au | www.ceh.org.au

A joint project of the following individuals and agencies: Suzanne Lau-Gooley, Australian Institute of Interpreters and Translators (AUSIT), Multicultural Health & Support Service, Hepatitis C Victoria, St Vincent's Health, HIV CALD Service - Alfred Health, Australian Research Centre in Sex, Health and Society, Melbourne Health and Resourcing Health and Education in the Sex Industry (RhED).
 Funding provided by the Department of Human Services, Victoria.

Sharps container - Chombo cha kukeka vitu vyenye ncha kali
Side effect - Madhara ya kitu au dawa
Sign - Dalili zinazoonekana
Spermicides - Sumu ya kuua mbegu za kiume
Sputum - Makohozi
SSAY (same sex attracted youth) - Vijana wanaovutiwa na vijana wenzao
STI (sexually transmissible infection) - Magonjwa ya zinaa
Standard precautions - Tahadhari za kiwango
Sterilisation (instruments) - Kusafisha vifaa kwa kuua bacteria au virusi vilivyoko kwenye vifaa hivyo
Sterilisation (fertility) - Kufanya mtu asizae tena
Stigma - Unyanyapaa
Subcutaneous injection - sindano chini ngozi
Superinfection - Uambukizo unaotokea juu ya mwingine
Surgeon - Daktari aliyesomea kutibu mgonjwa kwa kufanya upasuaji
SVR (sustained virological response) - Pale ambapo mtu anapimwa baada ya miezi 6 ya kumaliza dawa na kuonekana amepona ugonjwa wa ini aina C
Swab - Kusafisha sehemu ya kuchoma sindano, au wanapochukua majimaji ya mwili ili kufanya vipimo vya maabara
Symptom - Dalili anazosisema mgonjwa
Syphilis - Kaswende

T

Tattooing - Kujichora kwenye ngozi
TB (Tuberculosis) - Kifua kikuu
T-cell (T-lymphocyte) - Aina ya chembehai nyeupe zinazosidia katika kupambana na mgonjwa, zinashambuliwa na virusi vya ukimwi
Terminal illness - Ugonjwa unaomfanya mtu awe mahututi
Termination (of pregnancy) - Kutoa mimba
Tests to diagnose/monitor HBV infection - Vipimo vya kuchunguza uambukizo au maendeleo ya virusi vinavyosababisha ugonjwa wa ini aina B
Tests to diagnose/monitor HCV infection - Vipimo vya kuchunguza uambukizo au maendeleo ya virusi vinavyosababisha ugonjwa wa ini aina C
Tests to diagnose/monitor HIV infection - Vipimo vya kuchunguza uambukizo au maendeleo ya virusi vinavyosababisha ugonjwa wa ukimwi (virusi vya ukimwi)
Thalassaemia - Ugonjwa wa kurithi ambapo chembechembe nyekundu zinakua na kasoro
Thrush - Utando mweupe
Tourniquet - Kifaa kinachotumika kudhibiti kumwagika kwa damu, hasa kipindi cha kutafuta mshipa, kwa ajili ya kuchoma sindano
Toxicity - Madhara yanayotokana na dawa
Transactional sex - Kufanya mapenzi kwa malipo
Transgender - Mtu mwenye tabia za kijinsia tofauti na watu wengine wa jinsia yake

Transmission - Kuambukiza, uambukizaji
Transplant - Kupewa kiungo cha mtu mwingine
Transvestite - Mtu anayevaa nguo za jinsia tofauti
Treatment - matibabu
Treatment failure - Matibabu kushindwa kufanyakazi
Trichomoniasis - Ugonjwa wa zinaa ambao una-sababisha uvimbe kwenye uke au mrija wa mkojo, na Kutoa uchafu sehemu za siri
Triple therapy - Kutibu ugonjwa kwa kutumia dawa aina tatu
Tuberculosis - Kifua kikuu
Tubal Ligation - Kufunga tubu (mirija) zinazosafirisha mbegu za kike

U

U & Es (Urea and Electrolytes) - Kipimo cha damu cha kuchunguza kufanyakazi kwa figo
Universal precautions - Tahadhari mahari popote
Ultrasound - Sauti kwa mawimbi ya kasi sana (kipimo cha kuchunguza muundo wa viungo vya ndani ya mwili)
UAIC (unprotected anal intercourse) - Kufanya mapenzi ya mkunduni bila kinga
Unprotected sex - Mapenzi bila kutumia kinga (kondomu)
Urethritis - Uambukizo wa mrija wa mkojo
UTI (urinary tract infection) - Uambukizo wa njia ya mkojo

V

Vaccine - Chanjo
Vaginal fluid - Majimaji ya ukeni
Vaginitis - Uambukizo/uvimbe, wa /kwenye luke
Vasectomy - Kuziba au kukata mirija inayosafirisha mbegu za kiume, njia ya uzazi wa mimba
VCT (Voluntary Counselling and Testing) - Ushauri nasaha na kupima kwa hiari
Vertical Transmission - Uambukizaji wa virusi vya ukimwi toka kwa mama kwenda kwa mtoto
Viagra - Dawa inayoongeza nguvu za kiume
Viraemia - Kuwepo kwa virusi ndani ya damu
Viral infections - Uambukizo wa virusi
Viral load - Uwingi wa virusi kwenye mwili
Viral resistance - Kukhaidi kwa virusi kwenye dawa
Virus - Virusi

W

White blood cells - Chembechembe nyeupe za damu
Window period - Kipindi cha dirisha (pale ambapo mtu aliambukizwa ankua haonyeshi uambukizo kwenye vipimo)
Withdrawal (drugs, alcohol) - Kuacha (pombe, au madawa ya kulevya)
Withdrawal (sex) - Kuchomoa ume kwenye uke, mkundu, mdomo, kabla ya kushusha